

UNITAT DIDÀCTICA
ASSOCIACIONISME I TERCER
SECTOR

PART GENERAL

Gisèle Cousin Mesquida

ÍNDEX

1.	Introducció.....	2
2.	Justificació.....	3
3.	Metodologia.....	4
4.	Objectius de la unitat didàctica.....	5
	4.1. Objectius, competències bàsiques	7
	4.2. Seqüència d'activitats	8
5.	Conclusions	10
6.	Agraïments	11
7.	Bibliografia consultada i pàgines d'interès	11

1. Introducció

Aquesta unitat didàctica està dissenyada perquè els alumnes coneguin les associacions més representatives del seu poble i de l'Illa, i s'impliquin amb elles. Es tracta de **donar a conèixer a la comunitat educativa el valor associatiu de l'illa**, tot reconeixent les accions compromeses, desinteressades, generoses que han transformat la societat en bé de la ciutadania i de la qualitat de vida. En aquesta unitat didàctica es farà esment de les associacions culturals, educatives, socials, d'oci, d'economia social, mediambientals, interculturals, etc. i de la seva tasca a Menorca.

Hem de tenir molt present que l'activitat educativa no és tan sols una transmissió de conceptes sinó que alhora estem treballant uns valors i unes actituds que hem de tenir en compte a l'hora de programar. La vinculació dels aprenentatges amb l'entorn i la participació dels alumnes en el procés educatiu contribueixen a capacitar-los per aprendre a aprendre i a fer significatius i funcionals els aprenentatges, i augmentar, al mateix temps, el seu sentit de la responsabilitat, l'autonomia personal i la confiança en les seves possibilitats. S'intenta contribuir així, al desenvolupament integral de la persona, és a dir, preparar als joves per conèixer i actuar en el món on viuen.

Una de les finalitats de l'educació és fomentar la consciència de pertànyer a la comunitat de les Illes Balears i contribuir al coneixement i la valoració del patrimoni lingüístic, històric, artístic, cultural i ambiental. Així mateix, l'educació intenta contribuir a desenvolupar les capacitats que permeten a l'alumnat entre d'altres: Assumir responsablement els seus deures, conèixer i exercir els seus drets en el respecte als altres, practicar la tolerància, la cooperació i la solidaritat entre les persones i grups, exercitar-se en el diàleg per tal d'afermar els drets humans com a valors comuns d'una societat plural i preparar-se per a l'exercici d'una ciutadania democràtica. I també, valorar críticament els hàbits socials relacionats amb la salut, el consum, la cura dels éssers vius i el medi ambient, i contribuir a la seva conservació i millora.

Es tracta d'**educar per participar**. Una idea principal del projecte consisteix a impulsar l'educació per la participació en els joves, és a dir, donar informació als joves sobre les diferents associacions del seu poble, per tal que ells posteriorment puguin decidir i participar-hi.

Les parts que componen aquesta unitat didàctica són la justificació d'aquesta, els objectius i la metodologia. Així mateix trobem les activitats programades per a tres cursos: **cinquè de primària, segon de secundària i quart de secundària**, i aquestes estan distribuïdes en tres blocs: **bloc 1. Activitats de descoberta, bloc 2. Reflexió i anàlisi, i bloc 3. Coneixement**. Seguidament, trobem les conclusions amb la reflexió final del projecte i, finalment, hi ha els annexes amb els materials que es necessiten per dur a terme les activitats.

2. Justificació

Les associacions juguen un paper essencial en la nostra societat perquè afavoreixen la cohesió social i la participació dels ciutadans en la vida comunitària. Gran part del valor de Menorca ha sorgit de l'acció compromesa i desinteressada de la seva gent. Les associacions culturals, les educatives, les assistencials, les d'oci, les socials, etc. ajuden a construir una societat participativa, solidària i unida.

En una societat tan canviant i competitiva com la nostra, la col·laboració i interacció entre entitats és clau per avançar i construir un sector més sòlid i madur. Per això es crea un marc de trobada que permet treballar en comú i aconseguir més capacitat i efectivitat, el **Fòrum d'ONG de Menorca**.

El Fòrum neix, durant la segona meitat dels noranta, de la necessitat d'agrupar totes les associacions, per tal de millorar la informació, la coordinació, la preparació i el suport als col·lectius ciutadans motivats pel canvi social. Pretén, en definitiva, millorar l'efectivitat del treball de les ONG de Menorca i afavorir el seu enfortiment, així com analitzar de manera conjunta aspectes d'interès general i unir esforços en el treball de temes transversals a través d'un espai de trobada i del treball en xarxa.

El Fòrum pretén que les associacions i entitats continuïn construint una Menorca més justa, democràtica i oberta al desenvolupament sostenible en tots els sentits. Per això les entitats que hi participen són sense ànim de lucre, amb independència de qualsevol formació política o de les institucions públiques i estan motivades per la transformació social en positiu.

Un dels temes que s'ha plantejat el Fòrum és el jove i la seva relació amb l'entorn social. En aquest sentit, una de les principals dificultats i inquietuds que s'exposen al **Pla per les Associacions de Menorca (2009)** és que el jovent de les illes no coneix ni s'implica suficientment en les diferents entitats.

Aquesta unitat didàctica sorgeix, idò, com a una eina per donar resposta a aquesta mancança.

Generalment, les entitats consideren que la formació en matèria relacionada amb l'associacionisme s'hauria de donar als centres docents, com exemple de participació ciutadana. Per això, aquesta unitat didàctica està adreçada als escolars, amb la intenció d'explicar qui són i què fan les associacions, quin sistema de treball segueixen i, finalment, com repercuteixen les seves activitats en la societat.

La manera d'orientar aquesta proposta és a través de la **conscienciació**, més enllà d'allò purament informatiu i de difusió. Es tracta de transmetre el sentit i la influència real que poden arribar a tenir les associacions en l'organització de la vida quotidiana de la nostra societat a través de preguntes, recerca de respostes i reflexions. La transmissió de valors com la solidaritat, l'altruisme, la responsabilitat, la cooperació, la consciència de l'entorn en què vivim, l'esperit crític, etc són temes transversals en l'ensenyament de l'associacionisme i l'educació ciutadana.

3. Metodologia

Aquesta unitat didàctica està dissenyada per ser portada a la pràctica en **entorns concrets**, és a dir, a cada poble, depenent de les seves associacions, es poden prioritzar unes activitats o unes altres. Les activitats programades estan pensades per ser treballades durant l'hora de tutoria, a l'àrea d'educació per la ciutadania, així com a filosofia, ciències socials, ètica, etc. Segons el nombre d'activitat que es realitzin variarà el nombre de sessions. S'ha de tenir en compte que encara que la unitat didàctica presenta unes activitats puntuals, el treball en valors és un **treball global i continu durant tota l'etapa educativa**.

Els alumnes hauran de ser protagonistes del seu desenvolupament i del seu aprenentatge, per això es treballarà a partir dels seu entorn més pròxim, dels seus coneixements previs, dels seus interessos i de les seves experiències. Així mateix es prioritzarà que els alumnes proposin, reflexionin, debatin, busquin informació i actuïn.

Es treballarà de forma lúdica, utilitzant el joc creatiu com a tècnica d'aprenentatge, les dinàmica de grups, els jocs de simulació o les tècniques de discussió en grup. Es tindran en compte els agents externs, la recerca d'informació i les propostes d'accions o d'actuacions dels alumnes.

La unitat didàctica està dividida en tres blocs: bloc 1: Activitats de descoberta, bloc 2: Reflexió i anàlisi, i bloc 3: Coneixement. Creiem important realitzar almenys una activitat de cada bloc i fer-ho en ordre progressiu. Serà el docent qui decidirà quines activitats creu més convenientes depenent del grup, centre, entorn, etc. També és important saber si en cursos anteriors els alumnes han treballat d'alguna manera el tema de l'associacionisme, perquè això determinarà els coneixements previs dels alumnes i, en conseqüència, el treball i les activitats a realitzar.

Les activitats, com hem dit abans, estan pensades per a tres cursos: cinquè de primària, i segon i quart de secundària. Es tracta d'introduir el tema de forma molt lúdica a cinquè, per tal que els alumnes s'identifiquin amb el seu poble i coneguin de forma general l'existència de col·lectius que ajuden al bon funcionament d'aquest. A segon i a quart d'ESO s'aprofundeix en el tema treballant la participació ciutadana i el voluntariat de forma més activa.

4. Objectius de la Unitat Didàctica

- Donar a conèixer les associacions als alumnes i fomentar la seva participació.
- Fomentar positivament l'associacionisme a fi de valorar i potenciar el voluntariat.
- Conscienciar l'alumnat de la importància d'agrupar-se per tenir més força.
- Fomentar una actitud positiva envers al treball en grup incidint amb el respecte i el diàleg com actituds indispensables per a aquest.
- Valorar críticament els hàbits socials relacionats amb la salut, el consum, la cura dels éssers vius i el medi ambient, i contribuir a la seva conservació i millora.
- Afavorir la participació social, l'autonomia, l'esperit crític i la capacitat de decisió de l'alumnat.
- Afavorir l'aprenentatge vivencial i participatiu.

- Diferenciar els diferents tipus d'associacions, de voluntariat i els diferents àmbits en què treballen.

4.1. Objectius, Competències bàsiques

OBJECTIUS	COMPETÈNCIES BÀSIQUES
Donar a conèixer les associacions als alumnes i fomentar la seva participació.	➤ Competència social i ciutadana ➤ Competència d'autonomia i iniciativa personal ➤ Competència comunicativa lingüística i audiovisual
Fomentar positivament l'associacionisme a fi de valorar i potenciar el voluntariat	➤ Competència social i ciutadana ➤ Competència d'autonomia i iniciativa personal ➤ Competència comunicativa lingüística i audiovisual
Conscienciar l'alumnat de la importància d'agrupar-se per tenir més força	➤ Competència social i ciutadana ➤ Competència comunicativa lingüística i audiovisual
Fomentar una actitud positiva envers el treball en grup incidint amb el respecte i el diàleg com actituds indispensables per aquest.	➤ Competència comunicativa lingüística i audiovisual ➤ Competència d'aprendre a aprendre ➤ Competència social i ciutadana
Valorar críticament els hàbits socials relacionats amb la salut, el consum, la cura dels éssers vius i el medi ambient, i contribuir a la seva conservació i millora.	➤ Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic ➤ Competència d'autonomia i iniciativa personal ➤ Competència comunicativa lingüística i audiovisual
Afavorir la participació social, l'autonomia, l'esperit crític i la capacitat de decisió de l'alumnat.	➤ Competència d'autonomia i iniciativa personal ➤ Competència comunicativa lingüística i audiovisual ➤ Competència social i ciutadana
Afavorir l'aprenentatge vivencial i participatiu	➤ Competència d'aprendre a aprendre ➤ Competència comunicativa lingüística i audiovisual ➤ Competència social i ciutadana
Diferenciar els diferents tipus d'associacions, de voluntariat i els diferents àmbits en què treballen.	➤ Competència social i ciutadana ➤ Competència d'autonomia i iniciativa personal ➤ Competència comunicativa lingüística i audiovisual

Objectius i competències bàsiques

4.2. Seqüència activitats

	ACTIVITATS / SEQUÈNCIA DIDÀCTICA	ORGANITZACIÓ SOCIAL DE L'AULA	RECURSOS MATERIALS	TEMPS
BLOC 1. ACTIVITATS DE DESCOBERTA	Presentació, Teoria	Es recomana el treball en gran grup	Annex 1 i Annex 2	Una sessió
	El sembrador d'arbres	Es recomana el treball en gran grup	Annex 3	Mitja sessió
	El peix Irisat	Es recomana el treball en gran grup	Annex 4	Mitja sessió
BLOC 2. REFLEXIÓ I ANÀLISI	Elaboració guia de recursos	Es recomana el treball en petit i gran grup	Annex 5 i Annex 6	Dues sessions
	Ens visita associació	Es recomana el treball en gran grup	Annex 6	Una sessió
	Les etiquetes	Es recomana el treball en gran grup	Annex 7	Mitja sessió
BLOC 3. CONEIXEMENT	Accions de voluntariat	Es recomana el treball en petit i gran grup	Annex 8 i annex 1	Mitja sessió
	Crea un Eslògan: fem publicitat per una Associació	Es recomana el treball individual o en petit grup	Annex 9	una sessió
	Article al diari, carta a les Associacions i carta a l'Ajuntament	Es recomana el treball en petit i gran grup	Annex 10 i annex 11	Una sessió

Seqüència d'activitats cinquè de primària

	ACTIVITATS / SEQÜÈNCIA DIDÀCTICA	ORGANITZACIÓ SOCIAL DE L'AULA	RECURSOS MATERIALS	TEMPS
BLOC 1. ACTIVITATS DE DESCOBERTA	Presentació - Qüestionari inicial, Teoria	Es recomana el treball en petit i gran grup	Annex 1 i annex 2	Una sessió
	Relats sobre experiències de voluntaris	Es recomana el treball en petit i gran grup	Annex 3	Mitja sessió
BLOC 2. REFLEXIÓ I ANÀLISI	Recerca sobre una associació	Es recomana el treball en petit i gran grup	Annex 4 i annex 5	Dues sessions
	Ens visita Associació - Entrevista	Es recomana el treball en gran grup	Annex 4	Dues sessions
	Comentar notícia voluntariat	Es recomana el treball en petit i gran grup	Annex 6 i annex 7	Una sessió
	Algun company explica la seva experiència	Es recomana el treball en gran grup		Mitja sessió
BLOC 3. CONEIXEMENT	Voluntariat	Es recomana el treball en petit i gran grup	Annex 8	Dues sessions
	Som directors de cinema	Es recomana el treball en petit grup		Dues sessions
	Debat	Es recomana el treball en gran grup		Una sessió
	Reflexió final	Individual		Mitja sessió

Seqüència d'activitats segon de secundària

	ACTIVITATS / SEQÜÈNCIA DIDÀCTICA	ORGANITZACIÓ SOCIAL DE L'AULA	RECURSOS MATERIALS	TEMPS
BLOC 1. ACTIVITATS DE DESCOBERTA	Presentació, teoria	Es recomana el treball en petit i gran grup	Annex 13	Una sessió
	Relats sobre experiències de voluntaris	Es recomana el treball en petit i gran grup	Annex 14	Mitja sessió
BLOC 2. REFLEXIÓ I ANÀLISI	Enquesta	Es recomana el treball individual, en petit i gran grup	Annex 18	Tres sessions
	Ens visita una associació	Es recomana el treball en gran grup	Annex 6	Una sessió
	Buscar accions de voluntariat	Es recomana el treball en petit i gran grup	Annex 17	Una sessió
BLOC 3. CONEIXEMENT	El funcionament intern d'una associació	Es recomana el treball en gran grup		Mitja sessió
	Crea la teva associació	Es recomana el treball en petit i gran grup	Annex 19	Dues sessions
	Col·loqui	Es recomana el treball en gran grup		Una sessió
	Reflexió final	Individual		Mitja sessió

Seqüència d'activitats quart de secundària

5. Conclusions

Aquest material s'ha elaborat a partir de la necessitat manifestada per les associacions envers la desconeixença dels joves cap al món associatiu i del resultat de les proves pilots que s'han realitzat per determinar quines activitats i metodologia són les més adequades per assolir aquest objectiu.

S'ha treballat a partir de quatre grans eixos: les associacions; el voluntariat i la solidaritat; la participació social; i el treball en grup.

Pel que fa a **les associacions** s'ha valorat que l'alumnat conegui quines associacions hi ha al seu poble, valori la seva feina i la seva importància i es senti identificat amb elles. Generalment es reflecteix en els cursos treballats que al principi no saben ben bé què són ni quines associacions hi ha a Menorca, i a mesura que es posen exemples i es treballen les associacions per àmbits (cultural, social, esportiu, etc.) se n'adonen que en coneixen moltes més de les que es pensaven. I quan veuen la feina que fan i el que implica per al poble s'identifiquen amb elles i reconeixen la seva labor.

Quan es parla d'associacionisme no es pot obviar parlar de **voluntariat i solidaritat**. S'intenta apropar la solidaritat i el voluntariat als alumnes, per tal que vegin que al seu voltant també hi ha gent que necessita ajuda. I que ser voluntari no només implica ajudar (a) persones amb problemes, sinó que hi ha moltes maneres de ser voluntari i que es pot ser voluntari a partir d'uns interessos o aficions. Exercir de ciutadà forma, ennobleix i realitza la persona, i per extensió, a la comunitat.

Sobretot amb el curs de quart de secundària s'intenta enfocar també el tema cap a la **participació social**. Es treballa perquè els alumnes tinguin capacitat de decisió i d'implicació en les coses que passen al seu voltant. El que volen aconseguir ho han de reclamar, s'han de moure, i han de veure que abans que ells hi ha hagut molta gent que també s'ha mogut. Per treballar aquest aspecte s'intenten posar exemples propers i concrets. A participar se n'aprèn participant. Es treballarà des de l'institut i posteriorment es generalitzarà a les associacions i al poble.

Les associacions són agrupacions de persones constituïdes per realitzar una activitat col·lectiva, serà a partir d'aquesta definició com s'intentarà que l'alumnat vegi els beneficis del **treball en grup**. Es vol reflexionar sobre la importància d'associar-se per obtenir més força. El treball en equip com a força i unió.

És important que el docent determini quines activitats creu més convenientes a realitzar depenent del grup, el context i el moment. Es prioritza el debat i les reflexions entre l'alumnat abans que la elaboració de qüestionaris i fitxes, ja que el que es pretén és que l'alumnat practiqui una forma de treballar alhora que capta l'essència de les associacions. També és important treballar a partir de l'entorn proper dels alumnes i dels seus interessos.

6. Agraïments

Per elaborar la unitat didàctica s'han realitzat trobades amb algunes associacions per valorar i compartir informació. També per reforçar i concretar les activitats proposades s'han elaborat unes proves pilots amb diferents grups-classe. Hem d'agrair a totes les persones de les associacions que directa i indirectament han col·laborat aportant idees i han donat el seu suport. En especial a Martí Barber i Antonia Gomis (IES Mª Àngels Cardona); Josep Maria Foguet (IES Biel Martí); Maria del Mar Llompart i Marga Coll (CP Mare de Déu del Toro); i Marga Campins, Anselm Barber i Antònia Florit (Fòrum d'ONG de Menorca).

7. Bibliografia consultada i Pàgines webs d'interès

Bibliografia consultada:

- Camps Taltavull, Miquel, Ballester, Miquel Àngel Maria. *La formiga laboriosa. Una reflexió sobre el moviment associatiu a Menorca.*
- Fòrum d'ONG de Menorca (1999). *Declaració de principis del Fòrum d'ONG de Menorca.*
- Fòrum d'ONG de Menorca (2009). *Pla per a les Associacions de Menorca .*

Pàgines webs d'interès

- Informació sobre Associacions (definició, tipus, teoria, etc.)

<http://www.asociaciones.org/>

<http://infojove.caib.es/>

<http://www20.gencat.cat/portal/site/Joventut>

- Informació sobre voluntariat i solidaritat: Any Europeu del Voluntariat 2011

<http://www.xarxanet.org/>

<http://www.voluntariat.org/>

<http://www.voluntaris.cat>

blog.voluntaris.cat

<http://www.ajciudadella.org/Contingut.aspx?IdPub=4487>

<http://europa.eu/volunteering/es/home2>

- Informació de l'Administració, Ajuntaments, Consell de Joventut

<http://infojove.caib.es/>

<http://www.ajciudadella.org/Contingut.aspx?IdPub=4487>

<http://cjib.baleaerweb.net/>

<http://www.cjib.cat/>

<http://www20.gencat.cat/portal/site/Joventut>

- Materials didàctics relacionats (Drets Humans)

http://www.ararteko.net/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/2_466_3.pdf

<http://www.amnistiacatalunya.org/edu/pdf/guia/guia.edu-2009web.pdf>

